

Analiza zapisów programu

**Zwiększenie retencji i odbudowa
zasobów wodnych terenów
pogórnicznych na obszarze
Wielkopolski wschodniej**

**w kontekście zapisów
dotyczących oddziaływań
na środowisko**

Ryszard Babiasz

CZERWIEC 2024

Spis treści

1. Wstęp.....	2
2. Czym tak naprawdę jest program?	4
3. Czy program jest sformalizowany – czy istnieje jako dokument?	7
4. Hydrologia – czyli jaki pobór wód z Warty (wg Nowak red. 2022 – rozdz. 6.3)	8
5. SOOŚ czy OOŚ – czyli oceny oddziaływania programu / działań Programu wodnego	11
6. Obszary chronione.....	16
7. Zapisy IIaPGW a zadania programu	20
8. Oddziaływania skumulowane	26
9. Podsumowanie	27
Rekomendacje Polskiej Zielonej Sieci	28

1. Wstęp

Niniejsze opracowanie zostało wykonane na zlecenie Polskiej Zielonej Sieci (PZS) i CEE Bankwatch Network, na podstawie materiałów uzyskanych zarówno przez wykonawcę jak i dostarczonych przez zamawiającego. Analiza była pisana w kwietniu 2024 roku, na podstawie wszystkich dostępnych wtedy danych.

Celem opracowania jest krytyczna analiza materiałów dotyczących programu Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski Wschodniej, (dalej jako Program wodny) pod kątem rozpoznania przewidywanych oddziaływań na środowisko, w tym na obszary Natura 2000, oraz cele środowiskowe w rozumieniu Ramowej Dyrektywy Wodnej. W pracy tej postaram się odpowiedzieć, czy na wstępie można uznać, że Program wodny (składający się z 25 realnych zadań) będzie spełniał zasadę „Do No Significant Harm” (DNSH) i tym samym, czy już na tym etapie spełniałby warunki uzyskania pozakonkursowego dofinansowania w ramach programu Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027 – Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST).

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu (dale również jako RZGW w Poznaniu), główny inicjator Programu wodnego używa zazwyczaj sformułowania Projekt Zwiększenie wodnych retencji i odbudowa zasobów... jednak zdaniem autora niniejszej analizy konkretność całego „projektu”, składającego się ze skonkretyzowanych zadań, w większości o charakterze przedsięwzięć infrastrukturalnych, nakazuje używać nazwy Program, dokładnie tak jak na początku był on tytułowany przez organy publiczne, w tym PGW Wody Polskie (padały nawet stwierdzenia – kompleksowy program)¹.

Główne źródła danych na temat Programu wodnego, który nie jest nigdzie oficjalnie opublikowany, stanowią:

- uzyskane na wniosek Bankwatch i PZSu opracowanie „Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski wschodniej. Projekt przewidziany do finansowania w ramach Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji” RZGW w Poznaniu 2022
- dokumentacja postępowań o wydanie decyzji związanych z realizacją zadań Programu
- dostępne oficjalne prezentacje przedstawicieli RZGW w Poznaniu:
 - Możliwości odbudowy zasobów wodnych na terenach pogórnich Wielkopolski wschodniej; dr Bogumił Nowak 08.12.2021
 - Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski wschodniej; dr Bogumił Nowak Konferencja „Zatrzymaj wodę –efekty wdrażania działań zwiększających retencję wodną w Polsce” , Warszawa, 2 marca 2023 r.
 - Możliwości wykorzystania zasobów wodnych rzeki Warty i zbiornika Jeziorsko w kontekście zmniejszania deficytów wodnych wschodniej Wielkopolski; mgr Anna Andrzejak, dr inż. Michał

¹ PGW WP o Programie Zwiększenie wodnych retencji i odbudowa zasobów... <https://www.gov.pl/web/wody-polskie/realizujemy-kompleksowy-program-odbudowy-zasobow-wodnych-wschodniej-wielkopolski>

Wierzbicki, dr Bogumił Nowak. Konferencja Ochrona Wód we wschodniej Wielkopolsce; Wilczyn, 09.10.2023 r.

- Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski wschodniej; dr Bogumił Nowak, 12 lutego 2024 r. – spotkanie Komitetu Monitorującego FST - Wielkopolski wschodniej
- wystąpienia publiczne przedstawicieli RZGW w Poznaniu, Wód Polskich i Ministerstwa Infrastruktury (np. wystąpienia w Sejmie, zapisane na stenogramach)
- artykuły naukowe
- akty prawa, w tym akty prawa miejscowego (w tym plany gospodarowania wodami w dorzeczu, plany zadań ochronnych, zadania ochronne i inne)
- inne opracowania (np. dostępne na stronach ARR Konin, wykonane w ramach działań na rzecz sprawiedliwej transformacji).

Rzeka Warta na odcinku przechodzącym przez miasto Konin, zdjęcie: Miłosława Stępień

2. Czym tak naprawdę jest program?

Program Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski wschodniej to zestaw konkretnych **25 działań**, głównie technicznych, których realizacja ma się według jego autorów (Wody Polskie/ZE PAK S.A.) przyczynić do kompleksowej „renaturyzacji”, zapobiegania skutkom niedoborów wody na terenach objętych skutkami eksploatacji węgla brunatnego we wschodniej Wielkopolsce - na Pojezierzu Gnieźnieńskim (KWB Konin) i okolicach miasta Turek (KWB Adamów).

Lista zadań:

- 1) Poprawa retencyjności Teleszyny górnej
 - 1a) Przebudowa budynku pompowni Miłkowice (budowa nowego mniejszego budynku, przebudowa systemu wlotowego wód, oczyszczenie studzienek rewizyjnych w kanale zamkniętym górnej Teleszyny)
 - 1b) Konserwacja koryta Teleszyny górnej wraz z budową progów / jazów spowalniających odpływ wód
- 2) Poprawa stosunków wodnych poprzez dostosowanie profilu podłużnego i przekroju poprzecznego rzek Kaczki i Trzemszy wraz z budowlami i kanałami łączącymi (Budowa kanału oraz systemu przerzutowego doprowadzającego wodę ze zbiornika Jeziorsko poprzez Strugę Spicimierską i Kaczkę do Teleszyny środkowej)
- 3) „Zwiększenie retencji Teleszyny środkowej” poprzez konserwację koryta Teleszyny środkowej wraz z budową progów / bystrzy spowalniających odpływ
- 4) Konserwacja koryta Strugi Janiszewskiej z Kanałem Pasywnym, rz. Kiełbaski od rz. Warta do ujścia Str. Janiszewskiej
- 5) Odbudowa koryt Janówki i Kiełbaski Małej
- 6) Wykonanie przebudowy budowli rozrządowej w m. Przykona wraz z progiem na wlocie do Kanału Teleszyna- Kiełbaska
- 7) „Poprawa retencyjności Teleszyny dolnej” poprzez konserwację koryta Teleszyny dolnej wraz z budową jazów spowalniających odpływ wód
- 8) „Zwiększenie retencji rzeki Topiec” poprzez konserwację koryta rzeki Topiec wraz z budową jazów spowalniających odpływ wód
- 9) „Renaturyzacja cieków na obszarach pogórnich w zlewni rzeki Teleszyny i Kiełbaski” (Odbudowa koryt rzek i kanałów oraz nadanie im naturalnego charakteru, konserwacja koryt rzek i kanałów, budowa bystrzy i progów spowalniających odpływ)
- 10) Budowa telemetrycznej sieci monitoringowej umożliwiającej śledzenie zmian stanów wody w zbiornikach i rzekach położonych w zlewni Teleszyny, Kiełbaski, Topca i Strugi Spicimierskiej

- 11) „Odbudowa zasobów wodnych i poprawa stanu hydrologicznego zlewni rzeki Warcicy, poprzez jej zasilanie wodami rzeki Warty”. Budowa przelewowego ujęcia grawitacyjnego zasilającego Warcicę wodami rzeki Warty wraz z kanałem doprowadzającym
- 12) „Zwiększenie zdolności retencyjnych rzeki Warcicy” poprzez konserwację koryta Warcicy wraz z odbudową znajdujących się na niej budowli hydrotechnicznych, spowalniających odpływ wód
- 13) „Poprawa retencyjności Kanału Grójeckiego” poprzez budowę progów stabilizujących poniżej jeziora Mostki, Mąkolno i Szczekawa oraz odbudowę jazów w środkowym i dolnym odcinku rzeki
- 14) Zwiększenie retencji jezior w zlewni Lisewki poprzez budowę jazu poniżej Jez. Skulskiego
- 15) Odbudowa zasobów wodnych górnej Noteci poprzez przebudowę jazu na wypływie z jez. Przedecz, budowę jazów spowalniających odpływ z Jez. Modzerowskiego i Jez. Brdowskiego, budowę jazu na wypływie z Jez. Lubotyńskiego, budowę bystrzy i progów spowalniających odpływ z Noteci na odcinku pomiędzy miejscowością Mchówek i Wilcza Kłoda
- 16) „Odbudowa zasobów wodnych jezior Pojezierza Gnieźnieńskiego – obiekty w kompetencji RZGW w Poznaniu” (zlewnia Biskupiej Strugi) poprzez budowę jazów na wypływach z Jeziora Koziegłowskiego i Ostrowite Jarockie oraz jazów i progów piętrzących na Biskupiej Strudze
- 17) „Renaturyzacja cieków na obszarach pogórnich w zlewni Biskupiej Strugi” poprzez odtworzenie naturalnych koryt przełożonych rzek wraz z budową progów i jazów spowalniających odpływ wód, budowę połączeń między zbiornikiem Józwin, Kleczew, Rostoka i Strugą Kleczewską lub Rowem Głównym
- 18) „Poprawa retencyjności jezior zlewni Mesznej” poprzez budowę progów piętrzących na wypływach z jezior: Kosewskiego, Kańskiego i Smolnickiego
- 19) Odbudowa zasobów wodnych jezior Pojezierza Gnieźnieńskiego – obiekty w kompetencji RZGW w Bydgoszczy – etap II (zlewnia Małej Noteci) poprzez przejęcie jazu na Małej Noteci zlokalizowanego poniżej jez. Niedzięgiel, budowę jazu poniżej Jez. Białego, odrestaurowanie obiektu piętrzącego poniżej jez. Piłka, budowa jazu/przepustozastawki poniżej jez. Skubarczewskiego, odrestaurowanie obiektu piętrzącego poniżej jez. Słowikowo, budowę jazu poniżej jez. Miława, zmianę instrukcji gospodarowania wodą jazu Kamionek, odrestaurowanie obiektów piętrzących poniżej jez. Gać
- 20) Odbudowa zasobów wodnych jezior Pojezierza Gnieźnieńskiego – obiekty w kompetencji RZGW w Bydgoszczy – etap III (zlewnia Kan. Ostrowo-Gopło) poprzez budowę jazu poniżej Jez. Orchowskiego, odrestaurowanie jazu na wypływie z Jez. Suszewskiego, odbudowa jazu poniżej Jez. Ostrowskiego, budowa jazu poniżej Jez. Cienciskiego
- 21) „Zwiększenie retencji i ochrony przeciwpowodziowej środkowej Warty poprzez wykorzystanie potencjału zbiorników powyroboiskowych w zlewni Biskupiej Strugi” (przerzut wód z jezior stanowiska szczytowego Kanału Ślesińskiego; budowa pompowni i rurociągu doprowadzającego wodę)
- 22) Modernizacja pompowni na Kanale Ślesińskim (Morzysław, Pątnów) wraz z montażem wyciągarki do roślinności

23) Odbudowa zasobów wodnych zlewni Noteci, jez. Zakrzewek i Kanału Grójeckiego w strefie oddziaływania leja depresji zalewanej odkrywki Lubstów poprzez ich zasilanie wodami z odwodnienia odkrywki Tomisławice (przerzut wód kopalnianych z rzeki Pichny rurociągiem)

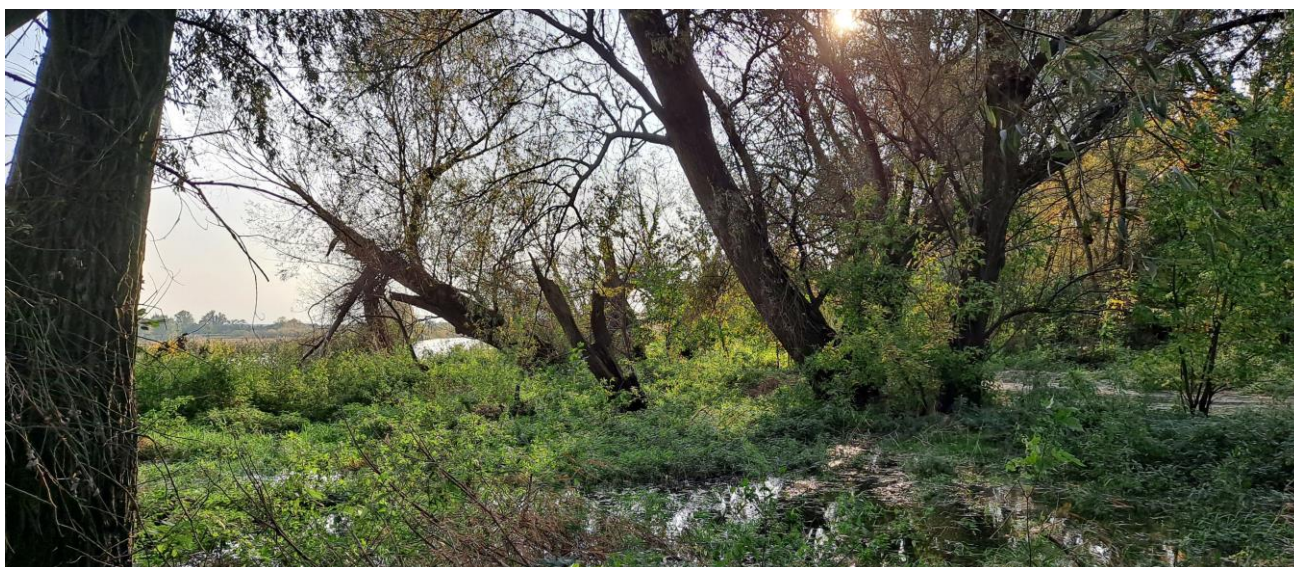
24) Budowa instalacji OZE zasilającej system przerzutu wód do ze stanowiska szczytowego Kanału Ślesińskiego do zbiorników powyroboiskowych w zlewni Biskupiej Strugi

25) Budowa telemetrycznej sieci monitoringowej umożliwiającej śledzenie zmian stanów wody w zbiornikach i rzekach położonych w zlewni Biskupiej Strugi, Kan. Grójeckiego, Meszny, Kan. Ostrowo-Gopło, Noteci i Małej Noteci i Panny

Streszczając zakres, realizacja zadań ma się to odbyć za pomocą następujących typów przedsięwzięć i działań:

- wykorzystania wody z Warty do zalewania rekultywowanych odkrywek węgla brunatnego (375 do pow.400 mln m3 z rzeki w ciągu kilku lat) – za pomocą 3 istniejących miejsc poboru (Zb. Jeziorsko x2; Śluza Morzysław) i budowy 1 nowego (Warcica, z Warty poniżej Koła);
- budowy kilkudziesięciu piętrzeń na rzekach w regionie, jednych dla podpiętrzenia jezior (prawie wszystkich w obszarze Natur 2000 „Pojezierze Gnieźnieńskie” i w źródłowym odcinku Noteci), a innych aby zapewnić „retencję korytową” w ciekach; (część podpiętrzeń na pewno będzie stanowić nowe bariery migracyjne)
- regulacji rzek i wykonania prac utrzymaniowych (prostowanie, poszerzanie koryt, pogłębianie, wycinka drzew i krzewów);
- przygotowania jezior do podpiętrzeń (wycinka drzew i innej roślinności);
- budowy rurociągów do zasilania odkrywek (Józwin), oraz kilku przerzutów wód (kanały).

Część przedsięwzięć (zadań), łączy w sobie kilka elementów różnych działań, np. zadanie „Poprawa stosunków wodnych poprzez dostosowanie profilu podłużnego i przekroju poprzecznego rzek Kaczki i Trzemszy wraz z budowlami i kanałami łączącymi” to: pobór wód ze zbiornika Jeziorsko, budowa progów, regulacja cieku wodnego.

Rzeka Warta na odcinku przechodzącym przez miasto Konin, zdjęcie: Miłosława Stępień

3. Czy program jest sformalizowany – czy istnieje jako dokument?

Program został oficjalnie zainaugurowany w kwietniu 2022 r., ale po dziś dzień nie został upubliczniony (dostępny w domenie publicznej) **żaden dokument, który byłby oficjalną, finalną jego wersją**.

O tym, że taki dokument istnieje mówił Dyrektor RZGW w Poznaniu Bogumił Nowak na posiedzeniu sejmowym z 13 maja 2022 r. Stąd wiemy, że program powstaje od 2020 r. i ewoluował z dwustronicowej fiszki, która miała być zgłoszeniem do Krajowego Programu Odbudowy, do „dokumentu”, składającego się z 130 stron, w tym kilkadziesiąt map².

Opracowanie „130 stron”, o którym w sejmie mówił dyrektor RZGW w Poznaniu, nie jest chętnie upubliczniane. Członkowie Komitetu Monitorującego FEW (Fundusze Europejskie dla Wielkopolski) przestali w sierpniu 2023 roku do RZGW w Poznaniu wniosek, z pytaniem o dokumentację projektową. Urząd ten, w odpowiedzi przestał tylko „kilkustronicową fiszkę”. Dopiero ponowny wniosek został zrealizowany w postaci pełniejszej wersji dokumentu i stało się to w grudniu 2023.

Według dr Bogumiła Nowaka opracowanie powstało w grudniu 2022 r. (w opracowaniu nie ma daty). Nie jest pewne, czy jest to finalna wersja.

Opracowanie ma tytuł:

„Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski wschodniej. Projekt przewidziany do finansowania w ramach Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji.”

jest sygnowane przez

Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu.

autorzy to:

Anna Andrzejak, Michał Misiewicz, Bogumił Nowak, Paulina Słowik, Katarzyna Szaferska, Michał Wierzbicki, Tomasz Zink (red. Bogumił Nowak).

Zgodnie ze wstępem do opracowania Programu:

„Celem opracowania jest przedstawienie szczegółowego opisu projektu pn. „Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski wschodniej” oraz wykazanie jego oddziaływania na środowisko przyrodnicze oraz wpływu na aspekty środowiskowe jak i gospodarcze.”

a celem Projektu jest:

² <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/biuletyn.xsp?documentId=7C99AD2CB3071CABC125884D0028BD5E>

„...zwiększenie retencji wodnej oraz odtworzenie naturalnych poziomów wód powierzchniowych i podziemnych na obszarze wschodniej Wielkopolski ze zdiagnozowanymi największymi niedoborami wody w Polsce [...].”

Jednak na podstawie tytułu, układu dokumentu oraz odniesień do zasady DNSH (Do No Significant Harm) można stwierdzić, że opracowanie to miało od początku służyć uzyskaniu dofinansowania w ramach FST poprzez udowodnienie spełniania wspomnianej zasady DNSH przez brak negatywnego wpływu na zasoby wodne, obszary chronione, czy cele środowiskowe w rozumieniu Ramowej Dyrektywy Wodnej 2000/60/WE.

Opracowanie to nie zawiera oceny oddziaływania przedsięwzięcia na konkretne elementy środowiska. Brak jest choćby oceny oddziaływania na poszczególne obszary chronione, w tym na obszary Natura 2000, w granicach których przedsięwzięcia będą realizowane, a także na te, na które ich realizacja miałyby wpływ (dolina Warty). Nie ma też wyników oceny wpływu na cele środowiskowe dla obszarów chronionych (obszary przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków, zał. IV pkt 1 V Ramowej Dyrektywy Wodnej³ – dalej RDW).

Mimo braku formalnego dokumentu, nazwa programu jest wpisana w różne dokumenty strategiczne, jak:

- Strategia rozwoju Wielkopolski Wschodniej 2040 (SRWW2040)
- Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Wielkopolski Wschodniej

Tylko w jednej z ww. (SRWW2040) są wymienione przedsięwzięcia wchodzące w skład „programu”, i to nie wszystkie – 22 na 25.

4. Hydrologia – czyli jaki pobór wód z Warty (wg Nowak red. 2022 – rozdz. 6.3)

Zgodnie z opracowaniem Programu wodnego wykonanym przez pracowników RZGW w Poznaniu (2022), mają być cztery miejsca poboru wód z rz. Warty na cele zalewania odkrywek (i/lub nawadniania pól objętych oddziaływaniem kopalń):

1) Pompownia Miłkowice II i dalej górna Teleszyna

0,6 m³/s – w okresie 15.IV-15.X – zrzut grawitacyjny na poziomie 0,4-0,5 m³/s przy NPP = 120,5 m n.p.m.

0,8-1,0 m³/s – w okresie 16.X-15.IV

potrzeba do uzupełnienia: 130 mln m³

czas zalewania: 6 lat (2022-2027)

/UWAGA! W bilansie poborów nie uwzględnia się choćby poboru na potrzeby elektrowni gazowej - BGP Turek, która posiada już decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach – zakłada się pobór z pompowni Miłkowice II - **0,8 m³/s** (przyp. RB)/

³ Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej

2) Ujęcie w zaporze czołowej zbiornika Jeziorsko, zasilające Strugę Spicimierską i Teleszynę

0,5 m³/s – w okresie przepływów niskich

0,8 m³/s – w okresie przepływów średnich i wysokich

Uzupełnienie zasobów wodnych Strugi Spicimierskiej i starorzeczy z nią związanych – 0,2 m³/s

do uzupełnienia: 15 mln m³

czas zalewania: 1 rok (do drugiego kwartału 2023 włącznie)

3) Przerzut wody do Warcicy przez Dopływ spod Dzieraw

<SNQKoło – brak przerzutu [z raportu OOŚ – 0,08 m³/s, przyp. RB]

SNQKoło – SSQKoło – wg tabeli 6

>SSQKoło – 0,6 m³/s

potrzeba do uzupełnienia: 30 mln m³

czas zalewania: 3 lata (2023-2025)

4) Pobór wód przez pompownię Morzysław i Pątnów:

uzupełnienie zasobów wód powierzchniowych i podziemnych w rejonie Strugi Kleczewskiej i zasięgu leja depresji odkrywki Józwin IIB

<SNQSławsk – 0,5 m³/s

SNQKoło – SSQSławsk – 1,0 m³/s

>SSQSławsk – 1,5 m³/s

potrzeba do uzupełnienia 200 mln m³

czas zalewania: 7 lat (2024-2030)

dodatkowo, szacuje się w Nowak 2022:

+ 0,5 m³/s średnio na potrzeby uzupełnienia zasobów wód powierzchniowych szczytowego stanowiska Kanału Ślesińskiego (elektrownie, stawy);

+0,5 m³/s średnio na potrzeby alimentacji Noteci i jez. Gopło.

Jak wynika z zapisów na str. 103 (Nowak red. 2022) „W okresie od czerwca 2018 do listopada 2020 **średnia wydajność pompowni w Morzysławiu** wynosiła **0,820 m³/s** (2,12% SSQ dla wodowskazu w Uniejowie i 1,55% SSQ dla wodowskazu w Sławsku)”, a najwyższy pobór na służbie Morzysław w latach 2010-2020 – **ponad 5 m³/s**, co mieści się w pozwoleniu wodnoprawnym. Dlatego pobory na stopniu Morzysław powinny być podane w odniesieniu do okresu letniego, gdzie pobory te mogą być znacznie wyższe niż **0,5** czy **0,8 m³/s**.

Przepływy charakterystyczne wg Nowak red. (2022):

Sławsk

SSQ₂₀₁₁₋₂₀₂₀ = 53,0 m³/s.

SWQ₂₀₁₁₋₂₀₂₀ = 68,5 m³/s

$SNQ_{2011-2020}=40,1 \text{ m}^3/\text{s}$

Zgodnie z obliczeniami względem przepływów w latach 2010-2020 podano, że:

„pobór wód z rzeki Warty na odcinku od zbiornika Jeziorsko do wysokości Konina wynosić będzie odpowiednio:

- $Q = 3,0-3,5 \text{ m}^3/\text{s}$ przez 92 dni w ciągu roku [SNQ-SSQ],
- $Q = 4,0-4,5 \text{ m}^3/\text{s}$ przez 122 dni w ciągu roku [$>SSQ$]
- **$Q = <2,0 \text{ m}^3/\text{s}$ przez 151 dni w ciągu roku [$<SNQ$]** (przypisy i pogrubienie RB).

Z zapisów opracowania RZGW w Poznaniu (Nowak red. 2022) wynika, że harmonogram Programu zakłada pobór wód z rzeki Warty również w okresach przepływów niżówkowych ($<SNQ$), które trwają w ostatnich latach prawie **połowę roku**. Przy czym w opracowaniu RZGW (2022) nie ma żadnej analizy odporności ekosystemów wód na długotrwałe niskie przepływy i brak zalewów. Niekoniecznie wystarczającym w tym zakresie rozwiązaniem byłaby rezygnacja z poborów wód poniżej SNQ . Niewystarczającym może być nawet wstrzymanie poboru wód przy przepływach $SNQ-SSQ$.

To czego nie ma w opracowaniu RZGW (2022), to przedstawienie rzeczywistych wartości dla przepływów minimalnych w miesiącach letnich, które w ostatnich latach wynoszą blisko $0,5SNQ$, czyli są to wartości **21-23 m^3/s** . (np. 2020, 2023 r.). W takich okresach, przepływy w przekroju Śrem (ponad 100 km w dół rzeki) są tylko ok. 25%-30% wyższe (28-30 m^3/s), co wskazuje, że zagrożenia dla ekosystemu wód Warty będą występować na długim odcinku rzeki (jedyne większe dopływy – Prosna).

Rzeka Warta na odcinku przechodzącym przez miasto Konin, zdjęcie: Miłostawa Stępień

5. SOOŚ czy OOŚ – czyli oceny oddziaływania programu / działań Programu wodnego

Program *Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski wschodniej* **nigdy nie przeszedł procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** i jego twórcy (RZGW w Poznaniu) nie widzą takiej potrzeby. Zgodnie z twierdzeniami PGW, przedsięwzięcia mają przejść indywidualne procedury ocenowe na etapie uzyskiwania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (DŚU) i wtedy będzie też **oceniana kumulacja oddziaływań**. RZGW w Poznaniu, na wniosek CEE Bankwatch Network i PZS, stwierdziło, że uzyskanie DŚU będzie konieczne dla 20 przedsięwzięć z 25.

Na **20 przedsięwzięć**, tylko:

1 uzyskało już DŚU (na część zadania – bez oceny oddziaływania; stan na marzec 2024)

(Zadanie 16) „Odbudowa zasobów wodnych jezior Pojezierza Gnieźnieńskiego – obiekty w kompetencji RZGW w Poznaniu (zlewnia Biskupiej Strugi) poprzez budowę jazów na wypływach z Jeziora Koziegłowskiego i Ostrowite Jarockie oraz jazów i progów piętrzących na Biskupiej Strudze”

UWAGA! DŚU na 6 budowli piętrzących, obecnie trwa odrębna procedura na wydanie DŚU na dodatkowe piętrzenie. Uzyskana DŚU (12.05.2022) była **procedowana bez oceny oddziaływania na środowisko**.

3 przechodzą procedurę oceny oddziaływania (w ramach postępowania o DŚU):

(Zadanie 2) Poprawa stosunków wodnych poprzez dostosowanie profilu podłużnego i przekroju poprzecznego rzek Kaczki i Trzemszy wraz z budowlami i kanałami łączącymi (Budowa kanału oraz systemu przerzutowego doprowadzającego wodę ze zbiornika Jeziorsko poprzez Strugę Spicimierską i Kaczkę do Teleszyny środkowej)

(Zadanie 11) Odbudowa zasobów wodnych i poprawa stanu hydrologicznego zlewni rzeki Warcicy, poprzez jej zasilanie wodami rzeki Warty. Budowa przelewowego ujęcia grawitacyjnego zasilającego Warcicę wodami rzeki Warty wraz z kanałem doprowadzającym

(Zadanie 14) Zwiększenie retencji jezior w zlewni Lisewki poprzez budowę jazu poniżej Jez. Skulskiego” – *dane dostarczone przez RZGW w Bydgoszczy dopiero w połowie marca 2024 r. i raport OOŚ dla przedsięwzięcia nie został objęty szczegółową oceną w ramach niniejszej analizy*

Żadne z ww. przedsięwzięć nie odnosi się w dokumentach „środowiskowych” – kart informacyjnych przedsięwzięcia / raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko – do Programu, ani nie jest tam przeprowadzona analiza skumulowanych oddziaływań wszystkich planowanych zadań, a nawet zadań sąsiadujących, bezpośrednio powiązanych z tym procedowanym.

Rozpoznanie środowiskowe zadań wchodzących w skład Programu jest zatem bardzo niskie, a pojedyncze przedsięwzięcia „nie przyznają się” do innych zadań programu. To nie pozwala na dokonanie oceny całego Programu na środowisko i wysuwanie wniosków o braku negatywnych oddziaływań czy to na obszary Natura 2000 czy to na cele środowiskowe w rozumieniu RDW.

Ponadto przedsięwzięcia przechodzące procedurę oceny o oddziaływaniu na środowisko (OOŚ) mają poważne nieścisłości w raportach OOŚ/OOŚ, podważające jakość dokumentów:

Przykłady:

Zadanie: Odbudowa zasobów wodnych i poprawa stanu hydrologicznego zlewni rzeki Warcicy, poprzez jej zasilanie wodami rzeki Warty. Budowa przelewowego ujęcia grawitacyjnego zasilającego Warcicę wodami rzeki Warty wraz z kanałem doprowadzającym.

Cel

Głównym celem przedsięwzięcia jest przerzut wody z Warty do Warcicy celem przyspieszenia zalewania odkrywki KWB Drzewce. Jednak w odpowiedzi na pytania Ministra Infrastruktury w sprawie doprecyzowania w raporcie OOŚ jak ma wyglądać spełnienie tego celu wobec braku fizycznego połączenia Warcicy i odkrywki Drzewce (pyt. 35 pismo Ministra Infrastruktury z dnia 23 sierpnia 2022 roku znak: DOK-2.7751.2.2022), twórcy raportu odpowiedzieli, że [pisownia oryginalna]:

„Perspektywa czasowa w której przewidywane jest odbudowywanie się zasobów wodnych jest trudna do oszacowania, zakłada się, że proces ten będzie trwał od kilkunastu do kilkadziesiąt lat. Jednak z uwagi położenie przedmiotowego obszaru w zasięgu oddziaływania leja depresji kopalni odkrywkowej (miejsce poboru wody jest oddalone od zbiornika Drzewce w linii prostej około 4 km.), należy przyjąć, że efekty planowanego przerzutu wody będą odczuwalne w dalszej perspektywie czasowej uzależnionej od skuteczności działań związanych z zamknięciem odkrywki.

Według informacji z PAK KWB z IV kw. 2021 r. działania na O/Drzewce będą przebiegać następująco:

- zakończenie wydobywania węgla – III kw. 2022 r.,
- wyłączenie pompowni wód spągowych – IV kw. 2023 r.,
- przebudowa odprowadzania wód z odwodnienia studziennego – I kw. 2024 r.,
- w latach 2024 – 2027 wyłączenie po około 25% studni.

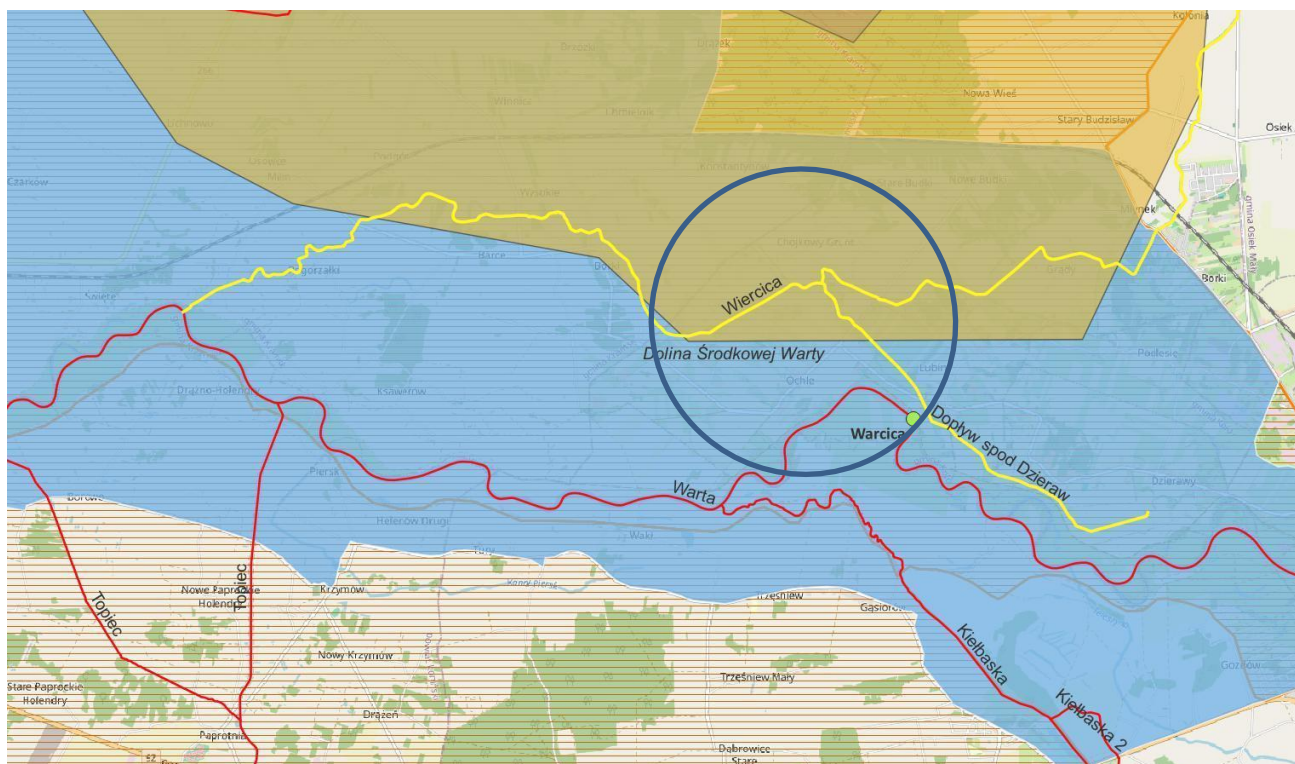
Nie przewiduje się bezpośredniego zasilania (napełniania) Odkrywki Drzewce ze zlewni Warcicy.”

Czyli twórcy raportu i Gmina Koło w tej odpowiedzi potwierdziły, że główną rolę w odbudowie zasobów wodnych w zasięgu leja depresji odkrywki Drzewce ponoszą działania ZE PAK w zakresie poboru wód podziemnych, a nie realizacja przedmiotowej inwestycji.

Zakres

Raport w ocenie odnosi się tylko do fragmentu prac regulacyjnych i fragmentu rzeki Warty, a nie do Warcicy, która ma być odbiorcą wody z Warty;

Rysunek 1: Zakres raportu OOS obejmuje tylko ujęcie z Warty oraz dopływ do Warcicy bez samej Warcicy (na tle obszaru górniczego – zakres oddziaływania odkrywki Drzewce)

Kumulacja oddziaływań

Twórcy raportu na uwagę Ministra Infrastruktury: „

[...] wskazano także, że **planuje się realizację innych działań na rzece Warcicy**, które oceniono jako komplementarne. Są to **działania związane z remontem obiektów hydrotechnicznych**. W uzupełnieniu do Raportu należy przedstawić analizy dotyczące realizacji niniejszego przedsięwzięcia łącznie z remontem budowli hydrotechnicznych na rzece Warcicy. Należy wskazać ilość i lokalizację obiektów które zostaną wyremontowane oraz warunki ich eksploatacji.

odpowiada:

„W zasięgu **inwestycji nie przewiduje się innych inwestycji o podobnym charakterze**. Nie przewiduje się skumulowanego oddziaływania inwestycji, gdyż w najbliższym sąsiedztwie (**w tym na cieku Warcica**) **nie przewiduje się realizacji przedsięwzięć (ani remontów obiektów hydrotechnicznych) w podobnym charakterze i zakresie do przedmiotowej, tzw. zadań komplementarnych i istotnych w znaczeniu odtworzenia stanu hydrologicznego zlewni Warcicy.**”

UWAGA! Stoi to w sprzeczności z zapisami Programu, gdzie zadanie nr 12 to właśnie: Zwiększenie zdolności retencyjnych rzeki Warcicy poprzez konserwację koryta Warcicy wraz **z odbudową znajdujących się na niej budowli hydrotechnicznych, spowalniających odpływ wód.**

Oddziaływanie na obszary Natura 2000

W zakresie badania oceny oddziaływania na obszar Natura 2000 „Dolina Środkowej Warty” w granicach którego przedsięwzięcie jest położone, wymieniono zagrożenia z planu zadań ochronnych, ale „zapomniano” o najważniejszym:

J02.06.07 Pobór wód powierzchniowych przez kamieniołomy / kopalnie odkrywkowe
Dalsze pogorszenie poziomu uwilgotnienia siedlisk w dolinie Warty, w wyniku zmiany
reżimu wód zbiornika Jeziorsko, w kontekście planowanego rozrządu wody w celu
rekultywacji wodnych wyrobisk pokopalnianych węgla brunatnego
(J02.06.07)

Nie odniesiono się do zadań ochronnych obszaru, a wśród nich znajduje się konieczność przeprowadzenia działań ochronnych (ochrona czynna i monitoring gatunków) dokładnie na przeciwległym brzegu Warty w miejscu, gdzie planowana jest budowa ujęcia wody – przedsięwzięcie przez prace budowlane i pobór wody może znacząco negatywnie oddziaływać na ten teren:

(Działania ochronne PZO)

zadanie nr 5

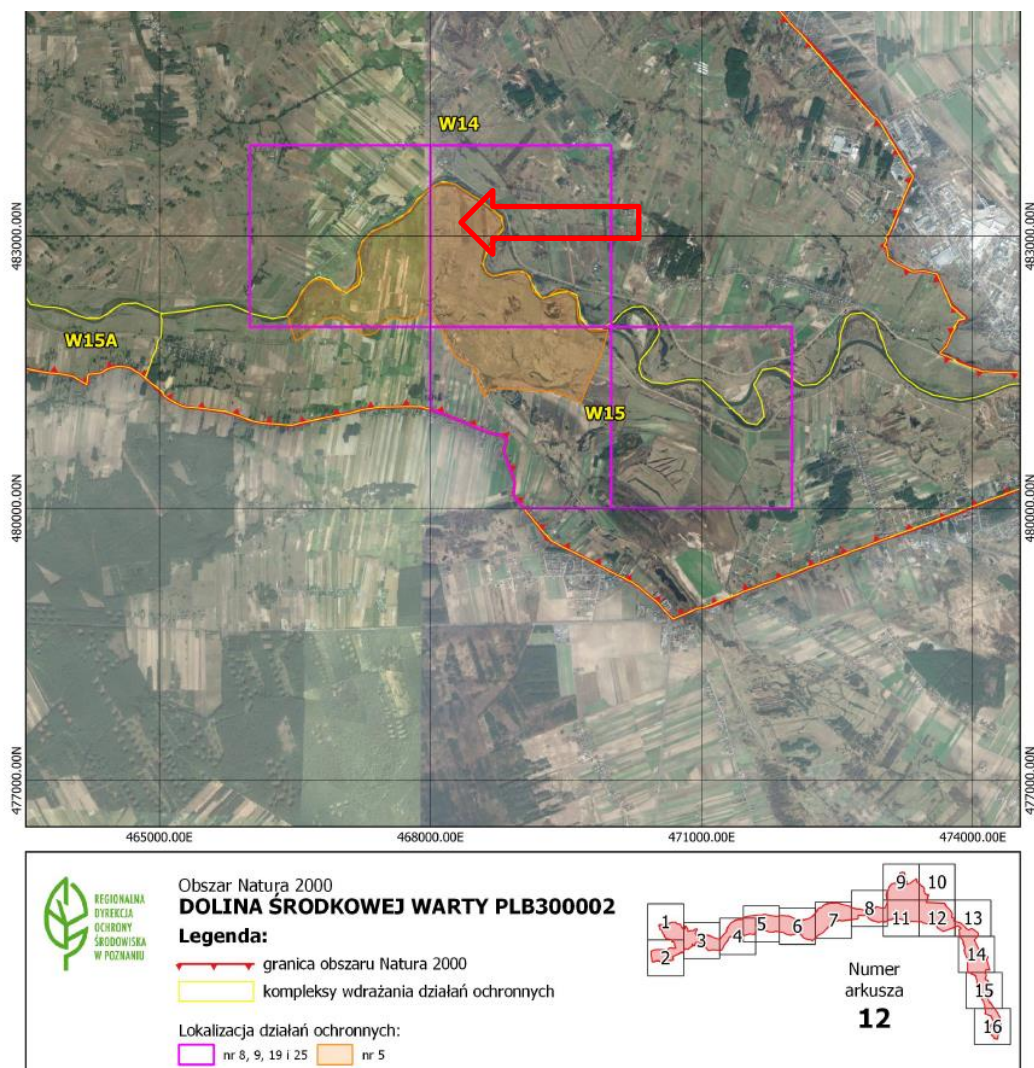
„Usuwanie krzewów i drzew ze smugów oraz przywrócenie użytkowania kośnego w celu poprawy warunków siedliskowych dla cyranki *Anas querquedula*, płaskonosza *Anas clypeata*, krakwy *Anas strepera*, cyraneczki *Anas crecca*, derkacza *Crex crex*, kropiatki *Porzana porzana*, kulika wielkiego *Numenius arquata*, rycyka *Limosa limosa*, krwawodzioba *Tringa totanus*, kszyka *Gallinago gallinago*, rybitwy białowąsej *Chlidonias hybrida*, rybitwy czarnej *Chlidonias niger*, błotniaka łąkowego *Circus pygargus*.

Działanie ciągłe, realizowane w okresie obowiązywania planu zadań ochronnych począwszy od drugiego roku, poza sezonem lęgowym.”

zadania 8,9,19,25

Wyszukiwanie i czynna ochrona lęgów **kulika wielkiego *Numenius arquata*** oraz **rycyka *Limosa limosa***. / Ocena stanu ochrony lęgowej populacji kulika wielkiego *Numenius arquata* / Monitoring populacji oraz ocena sukcesu lęgowego kulika wielkiego *Numenius arquata*.

Rysunek 2: Mapa z zasięgiem działań ochronnych wg PZO, czerwona strzałka wskazuje położenie planowanego ujęcia wody

Zadanie: *Poprawa stosunków wodnych poprzez dostosowanie profilu podłużnego i przekroju poprzecznego rzek Kaczki i Trzemszy wraz z budowlami i kanałami łączącymi (Budowa kanału oraz systemu przerzutowego doprowadzającego wodę ze zbiornika Jeziorsko poprzez Strugę Spicimierską i Kaczkę do Teleszyny Środkowej)*

Cel

Zalanie wodą z Warty odkrywki Koźmin Końcowy w ciągu 1 roku zamiast samoistnie w 3 lata.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektora RZGW w Poznaniu dr Nowaka oraz Piotra Woźnego z ZE PAK SA na spotkaniu komitetu Monitorującego w koninie 12 lutego 2024, odkrywka ta, wobec opóźnień realizacji Programu wodnego, zdołała zapełnić się już „samoistnie”, czemu pomogła obecna na przetomie 2023 i 2024 r. sytuacja hydrologiczna. **Tym samym realizacja przedsięwzięcia wydaje się być bezcelowa.**

Niestety, w żadnym dokumencie czy oficjalnym opracowaniu dotyczących tego Programu nie przeanalizowano wpływu przedsięwzięć na obszary związane z rzeką Wartą oraz z Pojezierzem Gnieźnieńskim pod kątem zagrożeń dla tych obszarów, czy dla celów środowiskowych. Analiza zagrożeń przypisanych konkretnym przedmiotom ochrony obszarów Natura 2000 w planach zadań ochronnych oraz celom środowiskowym dla obszarów chronionych (v) wypisanych w IIaPGW wskazuje na to, że zagrożenia te są realne i wymagają wnikliwej analizy. Tak się nie dzieje. Opracowanie RZGW w Poznaniu (Nowak 2022 red.) tylko wymienia cele środowiskowe dla obszarów chronionych (v), ale ich nie zestawia z zagrożeniami wynikającymi z konkretnych działań programu. Co więcej, w opisie konkretnych zadań (rozdz. 5.3) cele środowiskowe dla obszarów chronionych często są przytaczane tylko częściowo, bez tych z którymi zadania mogą kolidować.

Obszary Natura 2000

Poniżej przedstawiam zestawienie obszarów Natura 2000, na które Program może oddziaływać wraz z wybranymi zagrożeniami z PZO.

Obszary Natura 2000 związane z rz. Wartą: Zbiornik Jeziorsko PLB100002, Dolina Środkowej Warty PLB300002, Ostoja Nadwarciańska PLH300009, Lasy Żerkowsko-Czeszewskie PLH300053, Rogalińska Dolina Warty PLH300012

Obszary Natura 2000, inne działania (podpiętrzenia jezior i rzek): Pojezierze Gnieźnieńskie PLH300026, Jezioro Gopło PLH040007, Ostoja Nadgoplańska PLB040004.

Wybrane zagrożenia wpisane do PZO (Plan Zadań Ochronnych), wpisujące się w negatywne oddziaływania Programu oraz cele środowiskowe:

Dolina Środkowej Warty PLB300002

Zagrożenie: Dalsze pogorszenie poziomu uwilgotnienia siedlisk w dolinie Warty, w wyniku zmiany reżimu wód zbiornika Jeziorsko, w kontekście planowanego rozrządu wody w celu rekultywacji wodnych wyrobisk pokopalnianych węgla brunatnego (J02.06.07)

(wiele gatunków - gęgawa, żuraw, krakwa, cyraneczka, cyranka, płaskonos, kulik wielki, rycyk, krwawodziób, kszyc, błotniak łąkowy)

Cele IIaPGW: Utrzymanie lub przywrócenie właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony [...] - Dane do IIaPGW nie zostały uzupełnione o zapisy PZO z 22 lutego 2022 r. mimo wejścia w życie dopiero w lutym 2023 r.

Zbiornik Jeziorsko PLB100002

Zagrożenie: J02.05 Modyfikowanie funkcjonowania wód – ogólnie Wczesne opuszczanie poziomu piętrzenia, osuszenie miejsc występowania kolonii przed wyprowadzeniem młodych ptaków.

- rybitwa białowąsa, rybitwa czarna

Cele IIaPGW: Utrzymanie lub przywrócenie właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony - gatunki: [...]

Na lata 2014-2024: Poprawa stanu ochrony siedlisk. **Zapewnienie odpowiedniego poziomu wód w okresie lęgowym.** Zapewnienie miejsc gniazdowania – sztucznych

platform łęgowych. Zapobieganie: postępującej zabudowie rekreacyjnej linii brzegowej, zarastaniu skarp; płoszeniu ptaków przez sporty wodne, rekreację, wędkarstwo; **zbyt wczesnemu opuszczaniu poziomu piętrzenia, osuszaniu miejsc występowania kolonii** uwagi do oceny stanu zachowania - spadek liczebności m.in. rybitwy czarnej **w sezonach z niskim poziomem wody w zbiorniku Jeziorsko**

Ostoja Nadwarciańska PLH300009

Zagrożenie: Utrata kontaktu części starorzeczy z wodami rzecznyymi (J02.12.02).

- 3150 – starorzecza

Brak zalewów rzecznych (J02.04.02).

- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olchowe i jesionowe

- 91F0 Łęgowe lasy dębowo, wiązowo, topolowe

Cele IIaPGW: [...] Na lata 2014-2024: Utrzymanie aktualnego stanu lub poprawa stanu ochrony siedlisk. Zapobieganie: melioracjom osuszającym; **utracie kontaktu części starorzeczy z wodami rzeki**; wędkarstwu; zanieczyszczeniom wód powierzchniowych; **obniżaniu poziomu wód gruntowych; brakiem naturalnych zalewów rzeki**; regulacji koryt rzecznych

Rogalińska Dolina Warty PLH300012

Zagrożenie: Przesuszenie siedliska przejawiające się zanikaniem gatunków higrofilnych

-91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olchowe i jesionowe

Przesuszenie siedliska prowadzące do przekształcania się łęgów w grądy (proces grądowienia)

-91F0 Łęgowe lasy dębowo, wiązowo, topolowe

Cele IIaPGW: Utrzymanie lub przywrócenie właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony – [...] Na lata 2014-2024: Poprawa stanu siedlisk. **Zapobieganie: brakiem okresowych zalewów i wymiany wód starorzeczy z wodami Warty**; wędkarstwu-stosowaniu nadmiernej ilości zanęt, niszczeniu roślinności; presji turystycznej; regulacji rzek; zasypywaniu zbiorników wodnych; niewłaściwemu zarybianiu; zbyt długie zalewy; eutrofizacji rzek; **przesuszeniu siedlisk**; pracom melioracyjnym; zanieczyszczeniu wód.

Pojezierze Gnieźnieńskie PLH300026

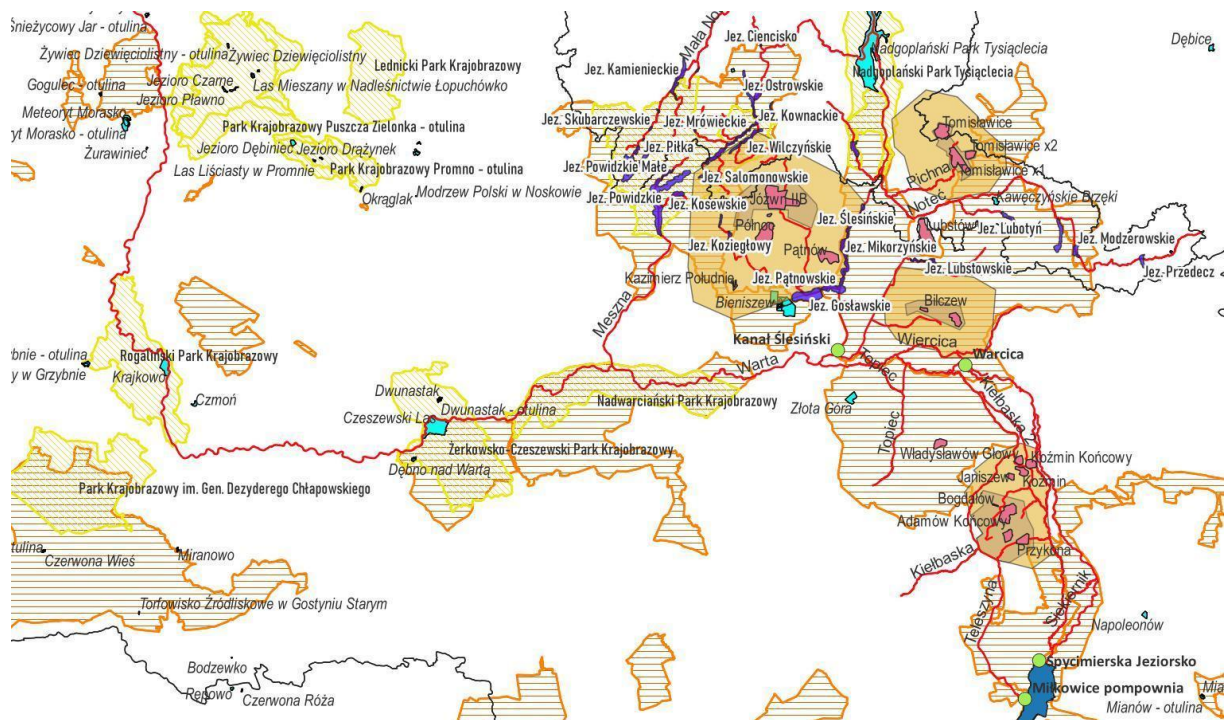
Cele IIaPGW: Utrzymanie lub przywrócenie właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony - siedl. Przyr[...] (m.in. piskorz)

Na lata 2014-2024: Utrzymanie warunków do występowania łąk ramienicowych.

Utrzymanie roślinności strefy brzegowej. Zapobieganie: zanieczyszczeniom wód; obniżaniu się poziomu wód w jeziorach; **niszczeniu i fragmentacji roślinności przybrzeżnej; usuwaniu roślinności ramienicowej**; niewłaściwemu zarybianiu; przesuszeniu lub **zalewaniu siedlisk; wahaniom poziomu wody; regulacjom rzek; usuwaniu mułu z dna cieków**; zabudowie terenów nadrzecznych

Cele środowiskowe IIaPGW dla innych obszarów chronionych (wybrane)

Rysunek 4: Obszary chronione inne niż obszary Natura 2000 a zadania Programu Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski wschodniej

Obszary Chronionego Krajobrazu (Złotogórski, Goplańsko- Kujawski, Powidzko-Bieniewski)

Zachowanie wyróżniającego się krajobrazu o zróżnicowanych ekosystemach, jego potencjału dla turystyki i wypoczynku oraz **funkcji korytarzy ekologicznych**.

Rez. Czeszewski Las

Zachowanie kompleksu naturalnego lasów i starorzeczy na terenie zlewowym Warty wraz z ich typową dla lasów łęgowych florą i fauną, w szczególności ekosystemu lasu łęgowego i procesów jego dynamiki, starorzeczy i procesów ich dynamiki, zalewowej łąki selernicowej. **Utrzymanie naturalnych war. siedliskowych, w tym naturalnych zalewów wodami rzecznyymi, a przy ograniczonych możliwościach zalewowych przez hamowanie odpływu części wód ze starorzeczy. Zapobieganie zanieczyszczeniu wód przez uporządkow. gospod. wodno-ściek. w zlewniach Warty i Lutyni.**

Analiza planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 oraz celów środowiskowych dla obszarów chronionych wpisanych w IIaPGW jasno wskazuje na zagrożenia dla osiągnięcia celów ochronnych, wynikające z przedsięwzięć i działań wpisanych do Programu „*Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski Wschodniej*”. Szczególnie widać to w zapisach PZO dla obszaru Dolina Środkowej Warty PLB300002, w którym jako zagrożenie wprost wymieniono „**dalsze pogorszenie poziomu uwilgotnienia siedlisk w dolinie Warty, w wyniku zmiany reżimu wód zbiornika Jeziorsko, w kontekście planowanego rozrzędu wody w celu rekultywacji wodnych wyrobisk pokopalnianych węgla brunatnego**”. Obszary związane z samym Zbiornikiem Jeziorsko, z którego ma być również pobierana woda, są szczególnie narażone na wahania wody w czaszy zbiornika w okresie wiosennym i wczesnoletnim. W tych okresach już teraz obserwuje się negatywne oddziaływania na niektóre

gatunki spowodowane brakiem wody i obniżeniem NPP zbiornika o pół metra. Jednak dla wszystkich ww. obszarów można się spodziewać negatywnych oddziaływań, wpływających na przedmioty ochrony obszarów, czego przyczyną będzie obniżenie przepływów w Warcie w okresach krytycznych, w tym ograniczenie zalewów, szczególnie niżej położonych obszarów w dolinie Warty. Oddziaływanie Programu na obszar Pojezierze Gnieźnieńskie wpisuje się jednocześnie w zagrożenia dla obszaru (regulacje, piętrzenia, prace odmulenkowe), jak i w działania, które mogą zagrożeniom przeciwdziałać (przesuszenie, obniżanie poziomu wód), jednak budowle piętrzące nie są preferowanym rozwiązaniem (konieczność zachowania braku piętrzeń pow. 10 cm dla piskorza).

Analiza zagrożeń wskazuje na konieczność wstrzymania działań Programu i konieczność poddania go strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko ze szczególnym uwzględnieniem obszarów Natura 2000 doliny rzeki Warty.

7. Zapisy IIaPGW a zadania programu

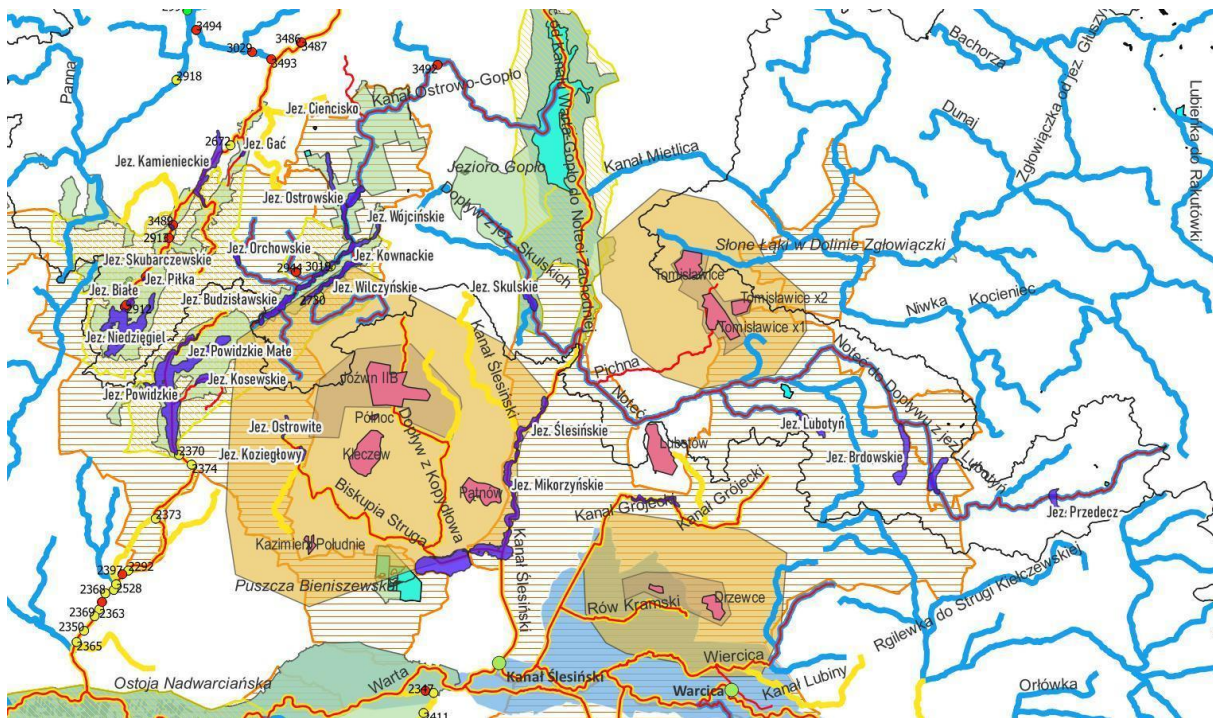
Próbę zbadania wpływu na realizację celów środowiskowych RDW planowanych w ramach Programu wodnego zadań znajdziemy w rozdziale 5.3 opracowania RZGW w Poznaniu (red. Nowak 2022).

W jego podsumowaniu znajdziemy ogólną ocenę wpływu całego Programu na wypełnienie wymogów zapisanych w **Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (IIaPGW)**

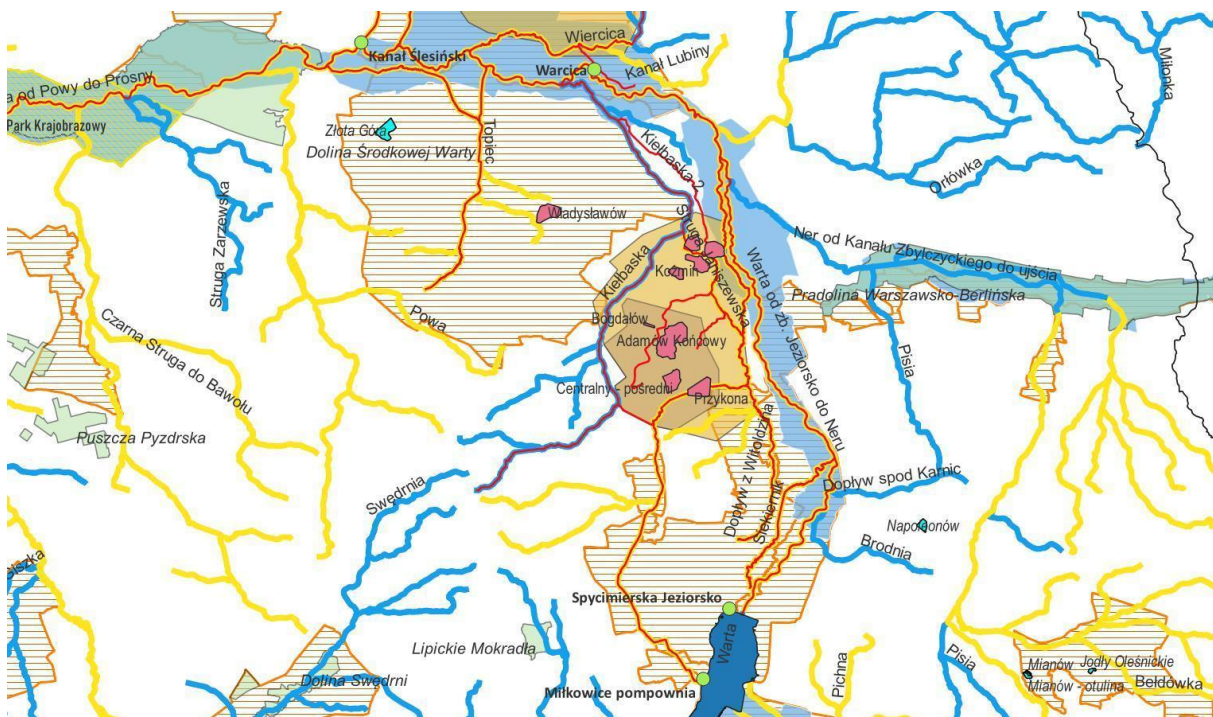
„Na obecnym etapie prac zakłada się, że pod względem środowiskowym działania planowane do realizacji w ramach programu odbudowy zasobów Wielkopolski Wschodniej wpisują się kierunkowo w ustalenia obowiązującej aktualizacji Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry oraz ustalenia projektu II aktualizacji Planu, z zastrzeżeniem możliwej konieczności przeprowadzenia oceny środowiskowej działań z zakresu przede wszystkim zabudowy poprzecznej oraz przerzutu wód realizowanych zgodnie z zaplanowanymi działaniami nr 13, 15, 20, 23 na naturalnych jednolitych częściach wód:

- Jezioro Mąkolno (LW10084) – zadanie 13,
- Noteć do Dopływu z jez. Lubotyń (RW6000101881179), Przedecz (LW10387), Modzerowskie (LW10389), Brdowskie (LW10390), Lubotyń (LW10391) – zadanie nr 15
- Noteć do Dopływu z jez. Lubotyń RW6000101881179, Noteć od Dopływu z jez. Lubotyń do Kanału Warta-Gopło RW600011188131, Lubotyń (LW10391), Dopływ z jez. Skulskich (RW600018188149), Dopływ z jez. Czarny Bród RW200010278369 – zadanie nr 23,
- Kanał Ostrowo-Gopło (RW60001018817499) – zadanie nr 20.”

Rysunek 5: Zadania przewidziane w programie „hydro” dla WW w odniesieniu do jednolitych części wód powierzchniowych (NAT – niebieskie, SZCW – żółte), obszarów chronionych na tle odkrywek KWB Konin i ich terenów i obszarów górniczych

Rysunek 6: Zadania przewidziane w programie „hydro” dla WW w odniesieniu do jednolitych części wód powierzchniowych (NAT – niebieskie, SZCW – żółte), obszarów chronionych na tle odkrywek KWB Adamów i ich terenów i obszarów górniczych

Jednak analiza zapisów rozdziału 5.3. opracowania RZGW w Poznaniu (2022) wykazuje, że autorzy tego opracowania pominęli szereg istotnych kwestii, zapisów IIaPGW, oraz zaprezentowało coś co można nazwać „fałszywymi przesłankami” spełniania wymogów RDW.

Oto niektóre z nich:

- Fałszywa przesłanka, że na SZCW (silnie zmienione części wód) można dowolnie pogarszać hydromorfologię JCWP (jednolite części wód)

W rozdziale 5.3. znajdziemy powtarzające się twierdzenie, jakoby klasyfikacja danej jcwp jako silnie zmienionej części wód umożliwia pogarszanie bądź utrzymywanie presji wynikających z przekształceń hydromorfologicznych:

„Klasyfikacja ta umożliwia tym samym utrzymanie przekształceń hydromorfologicznych, przy braku dalszego pogorszenia stanu wód, w przypadku zakładanego odtwarzania stanu ilościowego zasobów wodnych.”

Nie ma tu natomiast informacji o konieczności podjęcia działań ochronnych niwelujących negatywny wpływ przekształceń, a do działań tych zalicza się również przebudowę bądź usunięcie źródeł przekształceń hydromorfologicznych (np. zał. 13 do IIaPGW – druga aktualizacja Planów gospodarowania wodami).

- Nieuprawnione uznanie NATuralnych części wód, dla których wpisano derogację 4.7 za od razu SZCW

Dzieje się tak w opracowaniu RZGW, wobec wpisania przedsięwzięć RZGW na tych samych ciekach, np.:

Zadanie 4. Konserwacja koryta Strugi Janiszewskiej z Kanałem Pasywnym, rz. Kiełbaski od rz. Warta do ujścia Str. Janiszewskiej

Derogacja art. 4.7 „Kiełbaska Duża i Kiełbaska Mała - modernizacja Kiełbaski Dużej 0+000 - 14+800 i Kiełbaski Małej 0+000 - 10+000” (A_368_O),

Autorzy opracowania RZGW fałszywie zakładają, że realizacja innych inwestycji w przyszłości, nawet jeśli już od kilku lat jest wpisywana w aPGW (aktualizacja Planów gospodarowania wodami), na pewno doprowadzi do zmiany statusu danej JCWP z NATuralnej na silnie zmienioną (SZCW) i już teraz, przed dokonaniem przekształceń można uznać je jako już silnie zmienione. Jest to podejście absolutnie błędne w kontekście zapisów RDW, co potwierdzają wytyczne KE CIS No4 „Identification and Designation of Heavily Modified and Artificial Water Bodies”.

- Umniejszanie roli celów środowiskowych dla obszarów chronionych (Za. IV 1 (v) RDW)/pomijanie zapisów

W opracowaniu RZGW znajdziemy „przycięte” cele środowiskowe dla obszarów chronionych zależnie od konkretnego zadania. Dla porównania zapisy dotyczące Uniejowskiego OChK:

- „Uniejowskim obszarem chronionego krajobrazu, którego celem jest zachowanie krajobrazu o zróżnicowanych ekosystemach oraz funkcji korytarzy ekologicznych”

vs

- „Uniejowskim obszarem chronionego krajobrazu, którego celem jest zachowanie krajobrazu o zróżnicowanych ekosystemach w tym wymagających utrzymania odpowiedniego poziomu wód gruntowych.”

Co jest okraszone następującym podsumowaniem „Biorąc pod uwagę powyższe, działanie planowane do realizacji w ramach programu odbudowy zasobów Wielkopolski wschodniej na obecnym, wczesnym etapie projektowym, **wpisuje się kierunkowo w ustalenia obowiązującej aktualizacji Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry** oraz ustalania projektu **II aktualizacji Planu** [...]”

Wobec zastosowań takich dróg „na skróty” i ukrywania roli zachowania drożności cieków dla organizmów wodnych i od wód zależnych do spełnienia celów RDW, ww. twierdzenie o wpisywaniu się w postanowienia IIaPGW nie może się utrzymać, jako mający wartość poznawczą.

- Fałszywa przesłanka jakoby zapewnienie migracji powiązane było tylko z gatunkami „o znaczeniu gospodarczym”

(troć, węgorz)

Podejście polegające na twierdzeniu, że zapewnienie migracji w rzekach jest konieczne w zasadzie tylko na rzekach objętych ochroną dla ww. gatunków „o znaczeniu gospodarczym” zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 maja 2021 r. w *sprawie określenia gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym oraz obszarów przeznaczonych do ochrony tych gatunków*, pomijająca wprost wymagania dla bytującej tam ichtiofauny (likwidacja presji hydromorfologicznej i innych) oraz pozostałe wymagania innych obszarów chronionych (np. obszarów Natura 2000). Zamiast tego wskazano, że faktycznie na dwóch rzekach objętych Programem wodnym na Warcie i Starej Noteci przewidziano obszary chronione dla ww. gatunków ważnych gospodarczo, nie stwierdzono jednak przeciwwskazań nawet dla realizacji działań hydrotechnicznych na Starej Noteci (Małej Noteci), które mogłyby utrudnić migrację węgorza europejskiego do wyżej położonych jezior.

- Pomijanie wymagań dla siedlisk / gatunków chronionych przypisanych JCWP

W opracowaniu RZGW pominięto wymagania dla siedlisk i gatunków chronionych wpisane do IIaPGW, a wśród nich są:

- **ponadkorytowy** charakter przepływu Q50 i niezredukowana antropogenicznie częstotliwość jego występowania (wylewy potrzebne dla: 91E0 w Pojezierze Gnieźnieńskie PLH300026)
- **ponadkorytowy** charakter przepływu Q50 i niezredukowana antropogenicznie częstotliwość jego występowania (wylewy potrzebne dla: 6440 w Ostoja Nadwarciańska PLH300009, 91E0 w Ostoja Nadwarciańska PLH300009)
- drożność wg wymagań małych ryb chronionych – przedmiotów ochrony w obsz. Natura 2000: Pojezierze Gnieźnieńskie PLH300026 (drożność wg wymagań: kietbia Kesslera, kietbia białopletwego, głowacza białopletwego, kozy, kozy złotawej, **piskorza** lub różanki (**brak przeszkód >0,1m**), **odcinek 10 km**

- **spełnienie celu wskazanego w rejestrze wykazu obszarów chronionych** do ochrony siedlisk i gatunków dla obszarów przypisanych JCWP

np.:

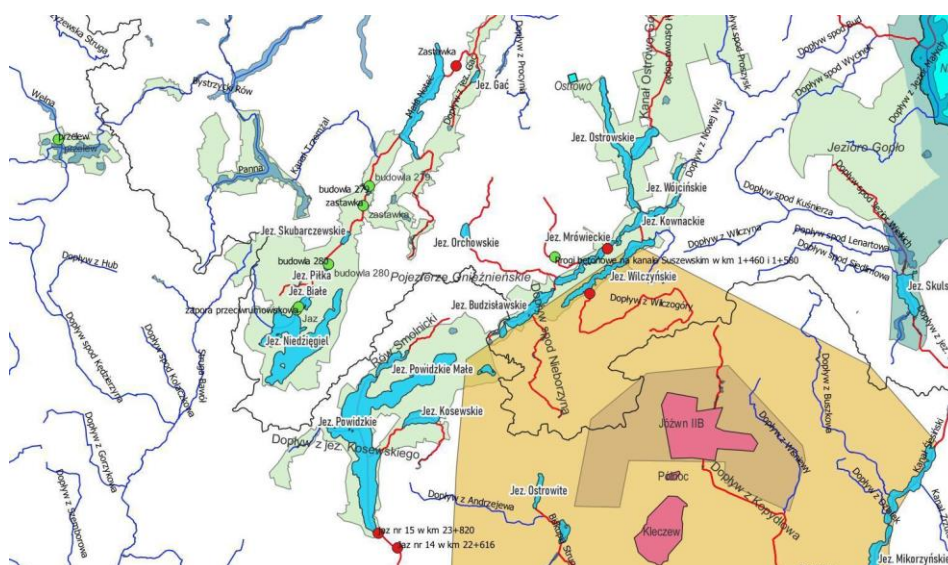
Rozpoznanie zasadności, a w przypadku jej stwierdzenia wprowadzenie w PZO/PO działań dot. wskazań obejmujących: zakres prac utrzymaniowych (modyfikacja, zaniechanie, prowadzenie prac zgodnie z katalogiem **dobrych praktyk prac utrzymaniowych** itp.), **wprowadzenie modyfikacji renaturyzujących w ramach prac utrzymaniowych wg katalogu KPRWP (Krajowy Program Renaturyzacji Wód Powierzchniowych), poprawę warunków siedliskowych w korycie**, odtwarzanie siedlisk w korycie i strefie brzegowej w ramach prac renaturyzacyjnych **wg KPRWP (zgodnie z celami środowiskowymi dla obszaru chronionego, adekwatnie do natężenia istniejącej presji)** (Powidzki Park Krajobrazowy)

- Pomijanie działań ochronnych przypisanych JCWP i budowlom

Z II aktualizacji Planu gospodarowania wodami dla dorzecza Odry (IIaPGW) wynika konieczność likwidacji presji antropogenicznych na hydromorfologię rzecznych jednolitych części wód powierzchniowych, także tych ujętych w Programie wodnym, za pomocą tzw. działań ochronnych. Jednym z podstawowych elementów tych działań jest przywrócenie drożności dla organizmów wodnych poprzez likwidację bądź przebudowę „niedrożnych” budowli piętrzących. Takie konkretne działania zawiera zał. 13 Zestaw działań JCWP RW – tabela – wykaz działań dla budowli.

Poniżej przedstawiam budowle, które zostały ujęte w ww. załączniku jako wymagające kontroli drożności, ale raczej uznane za drożne dla organizmów (kolor zielony punktów – lokalizacji budowli) oraz tych wymagających przebudowy, tak aby były drożne (kolor czerwony). Wśród nich znajdują się takie, które pokrywają się z zadaniami Programu wodnego, jednak dotychczas znane zapisy Programu nie skupiają się w przypadku istniejących budowli na takiej przebudowie, aby zapewnić drożność dla organizmów wodnych. Wręcz przeciwnie, przynajmniej w części przypadków dla Jezior Powidzkich zakłada się choćby tymczasowe podpiętrzanie wody z brakiem możliwości migracji.

Rysunek 7: Istniejące budowle piętrzące ujęte w Zał. 13 IIaPGW dla Odry – kolor zielony to obecnie raczej drożne, kolor czerwony – konieczna przebudowa.

- Brak analizy zgodności z KPRWP

Z analizy dostępnych materiałów wynika, że zadania przewidziane do realizacji w Programie wodnym nie przeszły analizy zgodności, ani jakiegokolwiek relacji z działaniami ochronnymi zapisanymi w Krajowym Programie Renaturyzacji Wód Powierzchniowych. KPRWP powstał w wyniku ustaleń z Komisją Europejską, celem przyspieszenia działań mających na celu mitygację presji hydromorfologicznych na polskich rzekach, tak aby do 2027 r. mogły one osiągnąć cele środowiskowe. Program powstał, z dokładnością do rodzaju działań ochronnych dla każdej JCWP (praktycznie prawie dla każdego cieku wyróżnionego), jednak do dziś nie został wdrożony. Dlatego też część organizacji w ramach konsultacji zapisów IIaPGW złożyła uwagi o konieczności uwzględnienia zapisów KPRW w Planie. Fundacja WWF Polska zamówiła i złożyła opracowanie „Ocena stopnia uwzględnienia Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych w projektach drugiej aktualizacji Planów Gospodarowania Wodami (II aPGW) wraz z rekomendacjami do II aPGW” – Ilona Biedroń, Hektary dla Natury, 2021. Zapisy „zgodności” projektu IIaPGW (ostatecznie zatwierdzonego) dla jednej JCWP objętej Programem wodnym (budowa 6 piętrzeń w tym 3 podpiętrzeń gwarantujących migrację organizmów powyżej przepływów SSQ oraz 3 zastawek stanowiących przegrody dla migracji) przedstawiam poniżej z komentarzem.

RW60001518345929 Struga Biskupia do jez. Gośławskiego

IIaPGW:

Rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta.

Wykaz działań renaturyzacyjnych: D4

(Wprowadzanie rumoszu drzewnego (powalone drzewa swobodnie leżące, zakotwione fragmenty martwych drzew). Wprowadzanie elementów skalnych, głazów.

Elementy wprowadzane powinny być odpowiednie do charakteru rzeki.

Tu także: wprowadzanie elementów stanowiących siedliska dla chronionych organizmów.)

Ocena (Biedroń 2021):

„W odniesieniu do zapisów KPRWP analiza działań II aPGW wskazuje na: [...]; zaplanowane działania w celu osiągnięcia dobrego stanu/potencjału ekologicznego (Kryterium 2) są zdecydowanie niewystarczające; [...] brak potrzeby realizacji działań w zakresie zapewnienia ciągłości biologicznej z jeziorami (Kryterium 4) [...] W jcwp zgodnie z projektem II aPGW (Załącznik 6) i/lub projektem aPZRP zaplanowano inwestycje rodzaju: przegrody poprzeczne. Działania te stanowiąc będą dodatkową presję hydromorfologiczną, co oznacza, że zestaw zaproponowanych działań renaturyzacyjnych w KPRWP będzie niewystarczający. Nowe presje ujęte w tej analizie to z dużym prawdopodobieństwem presje, których skutek z dużym prawdopodobieństwem musi zostać zalegalizowany w trybie derogacji art. 4(7) RDW. [...]”

Należy tu zwrócić uwagę, że jednym z kryterium w KPRWP do konieczności zastosowania działań ochronnych jest potrzeba realizacji działań w zakresie zapewnienia ciągłości biologicznej z jeziorami

(kryterium 4), a przedsięwzięcia wchodzące w skład Programu, poprzez obudowę, przebudowę, czy tak jak w przypadku ww. Biskupiej Strugi, budowy nowych piętrzeń (zastawki) spowoduje pogorszenie łączności rzek z jeziorami i spowoduje wystąpienie dalszych presji hydromorfologicznych, którym KPRWP ma przeciwdziałać.

8. Oddziaływania skumulowane

Zadania, które mają być realizowane w ramach Programu wodnego znajdują się w lokalizacjach i/lub mogą wykazywać kumulację oddziaływań z przedsięwzięciami planowanymi do realizacji. Poniżej przedstawiam wykaz przedsięwzięć, dla których zbadanie kumulacji oddziaływań wraz z zadaniami Programu jest niezbędne do oceny zasadności podejmowania działań. Niektóre przedsięwzięcia wpisane w dokumenty strategiczne lub ustawy mogą mieć znaczący negatywny wpływ na cele środowiskowe RDW, w tym na obszary chronione zależne od wód. Niestety w opracowaniu RZGW z 2022 r. odniesiono się tylko do niektórych zadań z przypisaną tzw. derogacją 4.7. w IIaPGW, ale tylko w kontekście spodziewanej zmiany statusu wód z NATuralnego na silnie zmieniony, celem usprawiedliwienia dalszych negatywnie oddziałujących prac przewidzianych w ramach Programu (np. rz. Kiełbaska).

Poniżej lista zidentyfikowanych przedsięwzięć przypisana do wnioskodawcy:

RZGW w Poznaniu – derogacje IIaPGW (4.7)

- 3_889_O regulacja Kanału Lubiny, gm. Koło
- 3_724_O regulacja rzeki Warty w rejonie miasta Koła
- A_353_O odbudowa rzeki Meszny w km 0+000-10+530 wraz z odbudową jazów
- A_368_O Kiełbaska Duża i Kiełbaska Mała - modernizacja Kiełbaski Dużej 0+000 - 14+800 i Kiełbaski Małej 0+000 - 10+000

RZGW w Poznaniu – specustawa Odrzańska

- „roboty budowlane na rzece Warcie od km 333+000 do km 406+600 związane z przebudową koryta rzeki oraz odbudową budowli regulacyjnych;” – art. 2 ust. 1 pkt 40
- „roboty budowlane na zbiorniku wodnym Jeziorsko wraz z infrastrukturą towarzyszącą i przebudowa koryta rzeki Pichny;” oraz „roboty budowlane w korycie rzeki Warty w rejonie mostu Warta-Rososzycy zwiększające przepustowość wlotu do zbiornika wodnego Jeziorsko;” – art. 2 ust. 1 pkt 19 i 20
- „roboty budowlane polegające na budowie urządzeń piętrzących na wypływie z jezior Pojezierza Gnieźnieńskiego: Jeziora Ochrowskiego, Jeziora Suszewskiego, Jeziora Ostrowskiego oraz Jeziora Cienciskiego; art. 2 ust. 1 pkt 50 [tożsame z Programem?]

ZE PAK SA

- „Budowa Bloku CCGT klasy 600 MW wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie Elektrowni Adamów”

9. Podsumowanie

Dokonana powyżej analiza dostępnych źródeł dotyczących zapisów Programu wodnego pozwala na wysunięcie następujących wniosków:

- Brak informacji o szczegółach projektu, a zatem i jego skuteczności wobec zakładanych celów;
- Słabe rozpoznanie środowiskowe;
- Brak Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko
- W wielu przypadkach dobór rozwiązań technicznych powodujących zwiększenie presji hydromorfologicznej, a nie jej łagodzenie;
- Możliwość znaczącego negatywnego wpływu na obszary Natura 2000, także te związane z rzeką Wartą poniżej planowanych ujęć wody w ramach Programu;
- Sprzeczność z celami środowiskowymi w rozumieniu RDW oraz z działaniami ochronnymi dla JCWP;
- Pobór wody z Warty, również w okresach o niskich i średnich przepływach, wobec poważnych jej deficytów;
- Kumulacja oddziaływań z innymi zaplanowanymi i/lub realizowanymi przedsięwzięciami.

Wymienione cechy Programu „Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski wschodniej” nie pozwalają na stwierdzenie, że spełnia on zasadę DNSH (do no significant harm), szczególnie w zakresie spełniania celów:

- Zrównoważone wykorzystywanie i ochrona zasobów wodnych i morskich;
- Ochrona i odbudowa bioróżnorodności i ekosystemów.

Rekomendacje Polskiej Zielonej Sieci i CEE Bankwatch Network

Uznajemy za zasadne podjęcie działań mających na celu poprawę stosunków wodnych w Wielkopolsce Wschodniej, zaburzonych przez ponad 70. letnią działalność kopalń odkrywkowych oraz pogłębiający się kryzys klimatyczny. Jednocześnie zwracamy uwagę, że podejmując próbę naprawienia sytuacji jezior w regionie, nie wolno doprowadzić do pogorszenia sytuacji hydrologicznej i hydromorfologicznej w ekosystemach rzek Warty oraz Noteci i obszarach chronionych z nimi związanych. Dlatego apelujemy o podjęcie działań, które pozwolą rozpoznać i zniwelować potencjalne zagrożenia środowiskowe związane z ewentualną realizacją projektu „Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski Wschodniej”.

Nasze zastrzeżenia i niepokój wzbudzają:

1. Brak analiz wpływu Projektu na środowisko, w tym:

- o na obszary chronione, gdzie szczególnie niepokojący jest bilansu wodnego związanego z planowanymi przegradami wód z rzeki Warty, brak kompletnej i spójnej informacji nt. planowanego rozkładu czasowego poborów oraz zmian reżimu hydrologicznego zbiornika Jeziorsko i samej rzeki, także w kontekście potrzeb innych użytkowników wód,
- o brak oceny skumulowanych oddziaływań na środowisko 25 zadań wchodzących w skład Projektu.

2. Potencjalne naruszenie przepisów i procedur dotyczących ochrony przyrody, ochrony środowiska i ochrony wód:

- o Projekt może potencjalnie negatywnie oddziaływać na obszary Natura 2000 w sposób znaczący, podobnie jak na inne formy ochrony przyrody w dolinie rzeki Warty i w otoczeniu zbiornika Jeziorsko, których reżim wodny może ulec istotnej zmianie w wyniku realizacji projektu, co może stanowić naruszenie przepisów Dyrektywy Siedliskowej, Dyrektywy Ptasiej oraz Ramowej Dyrektywy Wodnej,
- o Projekt może spowodować, że cele środowiskowe dla jednolitych części wód objętych działaniami technicznymi nie zostaną osiągnięte,
- o brak jest też satysfakcjonującej oceny zgodności projektu z zasadą DNSH, wynikającą z rozporządzenia ogólnego, co utrudnia ocenę w tym zakresie.⁴

⁴ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U.UE.L.1992.206.7).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.U.UE.L.2010.20.7).

Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.U.UE.L.2000.327.1).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizyjowej (Dz. U. UE. L. z 2021 r. Nr 231, str. 159 z późn. zm.).

Bazując na naszej analizie możliwych naruszeń proceduralnych i niezgodności z prawem polskim i unijnym, uważamy że projekt w zaproponowanej formie najprawdopodobniej nie zostanie ostatecznie zatwierdzony przez Komisję Europejską do refundacji jako strategiczny projekt w ramach planowanych działań finansowanych z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski.

W związku z powyższym przedstawiamy poniższą listę rekomendacji:

1. Wykonanie niezbędnych analiz dot. zasobów wodnych i ich zastosowanie w ocenach wodnoprawnych i środowiskowych.

Planowanie poborów i przerzutów wód o dużej skali, wpływających na zasoby wodne znacznej części zlewni Warty oraz wielu obszarów prawnie chronionych (Natura 2000, park narodowy, parki krajobrazowe, rezerваты) położonych w jej dolinie, wymaga przeprowadzenia skrupulatnych analiz wpływu przedsięwzięcia zarówno na zasoby wodne dostępne dla ludzi i gospodarki, jak i na zasoby przyrodnicze, które są zależne od stanu wód. Uważamy za niezbędne wykonanie i udostępnienie do niezależnej weryfikacji, zarówno przez właściwe instytucje, jak i przez organizacje społeczne i ekspertów, analiz w poniższym zakresie:

- Bilans wodny zlewni Warty w zakresie niezbędnym do oceny oddziaływań projektu na zasoby wód i stan środowiska, w tym na położone w dolinie Warty obszary chronione zależne od wody, w celu określenia dopuszczalnych poborów na przestrzeni roku z dokładnością do dekad miesiąca. Ponadto:
 - bilans musi uwzględniać przepływy nienaruszalne i przepływy środowiskowe, a także potrzeby wszystkich użytkowników wód - w tym potrzeby przyrodnicze na obszarach chronionych, związane z minimalnymi wartościami niezbędnych przepływów w różnych okresach roku,
 - bilans musi obejmować cały okres realizacji poborów i przerzutów wód wynikających z projektu (a nie wartości średnie), z uwzględnieniem prognozowanych zmian klimatycznych i zmian wynikających ze stopniowego zaniku depresji wód podziemnych,
- Analiza wpływu planowanych zmian reżimu hydrologicznego zbiornika Jeziorsko i rzeki Warty poniżej Jeziorska na cele ochrony obszarów Natura 2000 i pozostałych form ochrony przyrody w dolinie Warty.

O szczegółowym zakresie ww. analiz powinny zdecydować właściwe do tego instytucje, tj. RDOŚ w Poznaniu, Łodzi i Gorzowie Wielkopolskim, GDOŚ, zarządcy obszarów chronionych, PIG-PIB, PSH, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Ministerstwo Infrastruktury.

Analizy powinny zostać sporządzone i zweryfikowane przez właściwe instytucje przed wydaniem pozwoleń na pobory i przerzuty wód oraz na zmiany reżimu zbiornika Jeziorsko i Warty poniżej Jeziorska, a ich wyniki powinny być zastosowane do określenia wielkości i rozkładu czasowego dopuszczalnych poborów i innych dodatkowych warunków w pozwoleniach wodnoprawnych i decyzjach środowiskowych.

Kluczowe jest, aby decyzje administracyjne zawierały nie tylko dopuszczalne wartości poborów, ale również ich uzależnienie od aktualnego stanu wód – tj. **zakaz poboru naruszającego minimalne wymagane wartości przepływów w danym miejscu i w danym okresie roku.**

Powyższe analizy powinny zostać również udostępnione zainteresowanym organizacjom pozarządowym i załączone do dokumentacji dostępnej dla członków i członkiń Komitetu Monitorującego.

2. Zmiana zadań, które według obecnie dostępnych informacji oznaczałyby pogorszenie stanu lub zagrożenie osiągnięcia celów środowiskowych dla jednolitych części wód i obszarów chronionych.

- Weryfikacji powinny podlegać planowane działania związane z poborami wody z rz. Warty celem przyspieszenia zalewania odkrywek KWB Konin i Adamów, w tym powinny się znaleźć:
 - rezygnacja z planowanych poborów wody do napełnionych już odkrywek oraz z tych poborów, których wpływ na zapełnianie odkrywek nie jest oczywisty,
 - pobór wody z rz. Warty (w tym zb. Jeziorsko) ograniczony do okresów, w których ujęcie wód nie spowoduje pogorszenia warunków hydrologicznych w dolinie Warty z uwzględnieniem wymogów środowiskowych obszarów chronionych i zapewnienia funkcjonowania poborów innych użytkowników wód – jeśli taki pobór na potrzeby zalewania odkrywek będzie dalej uzasadniony.
- **Należy przeprojektować z udziałem ekspertów lub zrezygnować z wykonania** wszystkich prac, które:
 - naruszają możliwość osiągnięcia celów środowiskowych dla wód i obszarów chronionych w rozumieniu RDW,
 - stanowią zagrożenie dla obszarów chronionych (w tym Natura 2000) lub przyczynią się do pogorszenia stanu ochrony gatunków lub siedlisk będących przedmiotami ochrony tych obszarów,
 - nie są zgodne z działaniami ochronnymi dla jednolitych części wód powierzchniowych i/lub przypisanych konkretnym budowlom piętrzącym w aktualnym Planie gospodarowania wodami dla dorzecza Odry – zaproponowane zadania projektu powinny się wpisywać w ww. działania ochronne,
 - nie są zgodne z działaniami ochronnymi wpisanymi do Krajowego Programu Renaturyzacji Wód Powierzchniowych (KPRWP) – zaproponowane zadania projektu powinny się wpisywać działania KPRWP,
 - nie są zgodne z dobrymi praktykami, do których przestrzegania zobowiązały się Wody Polskie w dniu 02.02.2024 r.

Powyższe dotyczy zwłaszcza zadań polegających na regulacji rzek i budowy nowych piętrzeń lub takiej odbudwy, która nie będzie gwarantować swobodnej migracji organizmów wodnych.

- Przy wyborze i realizacji rozwiązań technicznych z uwzględnieniem ww. wymogów należy zapewnić nadzór przyrodniczy i środowiskowy, poprzez zaplanowanie go w Projekcie i zaangażowanie do pełnienia nadzoru Ekspertów niezależnych od PGW WP, w zakresie co najmniej:
 - ochrony przyrody, w tym Natura 2000, na obszarach zależnych od wody (doliny rzeczne, starorzecza, mokradła),
 - ochrony wód powierzchniowych i podziemnych, w tym w ramach przepisów Ramowej Dyrektywy Wodnej (RDW),
 - prac hydrotechnicznych, prac utrzymaniowych oraz renaturyzacji.

3. Sporządzenie Strategicznej oceny oddziaływania na środowisko uwzględniającej wszystkie działania Projektu

Projekt / program „Zwiększenie retencji i odbudowa zasobów wodnych terenów pogórnich na obszarze Wielkopolski Wschodniej” składa się z ponad dwudziestu bardzo konkretnych zadań, które w zdecydowanej większości wymagają uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, gdyż kwalifikują się do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów prawa krajowego i wspólnotowego. Już teraz wiadomo, że realizacja Projektu będzie nieść za sobą negatywne oddziaływania na obszary Natura 2000 i na cele środowiskowe w rozumieniu Ramowej Dyrektywy Wodnej. Oznacza to, że cały Projekt, niezależnie od przyjętej nazwy (projekt/program), powinien zgodnie z prawem (Ustawa OOS, dział IV) przejść procedurę strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOS) umożliwiającej rzeczywistą ocenę wpływu całego Projektu na środowisko, a nie tylko jego pojedynczych zadań. Tylko na podstawie dobrze wykonanej prognozy oddziaływania będzie można dokonać wyboru przedsięwzięć, które powinny być realizowane w ramach Programu (patrz punktu powyżej).

4. Rzetelne przygotowanie i przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko planowanych przedsięwzięć, wchodzących w zakres Projektu oraz uwzględnienie kryteriów wynikających z zasady DNSH.

- W przypadku przedsięwzięć, mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko (tzw. II grupa), należy zwrócić szczególną uwagę na rzetelne opracowanie w załączonej do wniosku o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach Karcie informacyjnej przedsięwzięcia (KIP) kluczowych kwestii, tj.:
 - informacji o powiązaniu planowanego przedsięwzięcia z Projektem;
 - określenia zasięgu oddziaływania – obszaru geograficznego, na które przedsięwzięcie może oddziaływać;
 - właściwego rozpoznania skumulowanego oddziaływania na środowisko;
 - informacji o wpływie na obszary Natura 2000 i inne formy ochrony przyrody;
 - informacji o wpływie na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych zawartych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza;
 - opisanie wariantów planowanego przedsięwzięcia;
- W przypadku przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko (tzw. I grupa), bądź tych przedsięwzięć z II gr., na które w wyniku tzw. „screeningu” został nałożony obowiązek

przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, należy zwrócić szczególną uwagę na rzetelne opracowanie kluczowych kwestii w przygotowywanym raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko (raport OOS), tj.:

- informacji o powiązaniu planowanego przedsięwzięcia z Projektem,
 - właściwego rozpoznania i oceny skumulowanego oddziaływania na środowisko,
 - opisu przewidywanych skutków dla środowiska w przypadku niepodejmowania przedsięwzięcia, uwzględniającego informacje nt. potencjalnych skutków związanych z aktualnym wykonywaniem przez spółkę ZE PAK obowiązków dot. zalanía wyrobisk końcowych odkrywek, wynikających z decyzji w sprawie rekultywacji i zagospodarowania,
 - tzw. „analizy wariantowej”, której podstawą będzie wysokiej jakości opis wariantów przedsięwzięcia. Szczególną uwagę należy zwrócić na opracowanie „racjonalnego wariantu alternatywnego” oraz „racjonalnego wariantu najkorzystniejszego dla środowiska”, w oparciu o zidentyfikowane znacząco negatywne oddziaływanie na środowisko, oraz mając na uwadze, że wybór rozwiązań technicznych powinien uwzględniać konkretne działania przypisane do konkretnych jednolitych części wód powierzchniowych w Krajowym programie renaturyzacji wód powierzchniowych (KPRWP),
 - oceny wpływu na obszary Natura 2000 i inne formy ochrony przyrody,
 - oceny wpływu na możliwość osiągnięcia celów środowiskowych zawartych w planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza.
- Niezależnie od powyższego, przedsięwzięcia planowane do finansowania ze środków FST powinny być zgodne z zasadą DNSH, o której mowa w art. 17 Taksonomii UE, w szczególności w zakresie:
 - rzetelnej oceny wpływu przedsięwzięcia na stan lub potencjał ekologiczny jednolitych części wód, w tym wód powierzchniowych i wód podziemnych,
 - pozytywnego wpływu, bądź braku wpływu, na osiągnięcie celów środowiskowych dla jednolitych części wód i obszarów chronionych zgodnie z zapisami IIaPGW – w tym żaden element przedsięwzięcia nie może powodować nieosiągnięcia dobrego stanu wód skutkującego koniecznością zastosowania derogacji z art. 4 ust. 7 Ramowej Dyrektywy Wodnej⁵.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or CINEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

⁵ Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. U. UE. L. z 2000 r. Nr 327, str. 1 z późn. zm.).